આશક માશુક ને સ્ત્રી ચરીત્ર.

પાન ૨૧૫૬

દાનશા નવરતન નો તરજુમો

એક કાબીલ મુનશી અને ફારસી કીના મદદથી

ગુજરાતીમાં કરેલો

બાબ પાંચમો

મુંબઈ.

ગુલામઅલી ગુલામ હુસેન

ભીંડી બજાર.

"ફારોક મુંબઈ" પરેસમાં છાપયું છે.

કીમત આખી કીતાબની આગળથી રૂ૦ ૩.

છુટક દર રીસાલાના રૂ૦ ૦॥૦

એબારત રંગીન ની સહુ. પર મહેરથી આગાહી કરવી

જવાબ આપીને શરફરાજ કરજો પણ તે ઇશકમાં મરેલાએ બીલકુલ જવાબ આપયો નહી. ભાગ જોગે તે વખતે તે, કાશમીરી છોકરાનો જાજરૂં નાચતા તુટી ગયો તાબરતોબ બાદશાહી દરબારની અદબ કરીને પછવાડે બેશીને જાંજર બાંધવા લાગો તે વખતે આ દીવાનાએ પોતાના પરી ચેહરા માશુકને આંખથી છુપેલો જોઇ બાદશાહથી કેહવા લાગો કે તમારો મીસરો ઘણો ખુબ સુરત (સારો) છે.

મીસરો

આં પરી દર પરદ શુદ મહો તમાશાયમ હનુઝ.

"તે પરી પરદાપોશ થઇ પણ તમાશો જોનાર હું છું." પણ તેનો જવાબ આ બાદશાહ એ પ્રમાણે છે.

મીસરો

રફત અમ અઝ બેશતન ચંદઆંકે મે આયમ હનુઝ.

"તે હજીવેર આવયો નથી તેથી હું દીવાનો થઇ ગયો."

અશઆર.

સુના શાહને બર જુસત મીસરા જો એહ,
લગા કેહને બા સદ ખુશી તબ તો એહ.
જો મીસરા મેરે દીલકુ મતલુબ થા,
વહી આપને ફીલબદ એહ કહા.
ગરજ શાહને ઉસ શએર ગો કુ વીકાર.
દીયા શાએરોમેં બસદ એફતખાર.
સુખનદાં સુખનગોકી માહઝુર સબ,
કરેં કદર કેઊકર ન યઝી રોઝ શબ.

"બાદશાહ આ જોડ મીસરો સામળીને ખુશીથી કેહવા લાગો કે જે મારા દીલ પસંદ મીસરો હતો તેજ તેણે હવડે કહી આપયો."

શએર

સુખનકે તલબગાર હએ અકલમંદ,
સુખનસે હએ નામ નેકોયાં બુલંદ.

"સુખનોથી અકલવાળાઓમાં ફ્રીઓનો નામ બુલંદ છે."

નકલ.

નકલ છે કે શાહ જાહાં બાદશાહ કોઈ ચોર મેહલમાં છુપી રીતે રાતના વકત ઊંઘતા હતા, અને સવારમા બાદશાહ દીવાનખાનામાં આવયા બે ચાર ઘડી પછવાડે ફરીથી બાદશાહને ચોર મેહલનો યાદ થવાથી તીયાં રવાના થયો ભોગ જોગ તે બેગમ રાતની ખુમારીમાં આવી રૂપમાં બેઠી હતી કે.

મસનવી.

કે મુખરે પે થી ઝુલફ બીખરી હુવી,
ઔર અંગયા કુચ ઉપરકુ ઉઠી હુવી.
દુપેટા ભી સર પરસે સરખા હુવા,
નઝાકતસેં મુંઢેક નીચે પરા.
ઔર આંખે ખુમારી વો નરગસસે આહ,
ફાસીકી હરએક સીમત તકતી થીં રાહ.

"મોહડા ઉપર બાલ વીખરાએલાને મોંહ કુમલાયેલા ને અંગીયા ગઠેલી" એકાએક શાહજાંહા બાદશાહ સાંમેથી નીકલી આવયા અને બેઉનો આંખ ચાર થઈ ગઇ તયારે તે સફેદ ચેહરાવાલી પાક દામન હેરાન થઇ અને આંગલાને દાંતોમાં ડાબી પુતલાની માફક ઉભી થઇ રહી બાદશાહ તેણીને આંગલા દાંતોમાં ગબેલા જોઇ આ મીસરો બોલતા મેહેલથી બાહેર નીકલી આવઓ.

મીસરો

નીમે દરૂં નીમે બરૂં.

"અરધો અંદર અરધો બાર" બાદશાહ સભ્રજા કવી અને વજીરો તથા ચાકરોને કહીયું કે આ અરધા મીસરાનો આગો પદ થય જાએ. આખર દરએકે પોતાની લાએકી માફક કવીપણાના મેદાનમાં પગ મુકયા પણ કોઇનો મીસરો તેની બરોબરી કરી શકયો નહી. છેલે નાશીર અલી કવીને બાદશાહએ બોલાવી મંગાવયો તો તે કવીઓને આબરૂ અપાવનાર અને કામીલોને રસતો દેખાડનાર બાદશાહ જમજાહ (સુખંદ મરતબાવાલા) નો કેહવું સાંભલીને કેહવા લાગો કે ઓ બાદશાહ તારા સવાલનો આ જવાબ છે.

નજમ

અઝ હયબતે શાહે જહાં લરઝદ ઝમીં વ આસમાં,
અંગુશત હયરત દર દહાં નીમે દરૂં નીમે બરૂં.
સુનકે એહ શએર બાદશાહને કહા,
આફરીં બાદ તુજકુ મરદ ખુદા.
રૂતબા નાસર અલીકા અબ માહાબુર,
સબ પે રોશન હએ કયા કરૂં મઝકુર.

"શાહેજહાનના બીકથી જમીન અને આસમાન કાંપેછે અને આંગલી હેરાનીની મોહમાં અરધી અંદર અરધી બાહેર" એ જવાબ સાંભળીને બાદશાહએ કહીયું કે આફરીન (શાબાશ) છે તુને ઓ મરદે ખુદા મરતબો નાસીર અલીનો માહાબુર સઘલાઓને રોશન છે, હું તેનો બયાન શું લખું."

નકલ.

નકલ છે કે એક પરીજાદ સીતમ કરનાર જાદુ નીગાર નખરાબાજ ચરબ જબાનવાલી, આંખોમા સુરમા ભરેલી આંસુ ટપકાવી રહી હતી તેવામાં બાદશાહ મેહલમા આવયો અને આ હાલ બેગમનો જોઈને તરતજ આ મીસરો બોલયો.

મીસરો

દુરે અબલક કસે કમ દીદ મોજુદ.

"મોતી અરધો કાલો અરધો સફેદ કોઈએ કદાચ જોઈયો હશે." આ મીસરો બોલતા બોલતા બાદશાહ દીવાનખાનામાં આવયો અને કવીઓને કહીયું કે આનો બીજો જોડ મીસરો તયાર કરો, કવીઓ દરયા ફીકરમાં ડુબકી મારીને દફતર એલમની બહુ ખોલ કરયા પણ કોઈના હાથમાં મતલબનો મોતી લાગયો નહી આખર બાદશાહએ નાસીર અલીને બોલાવીને કહીયું કે ઓ નાસરઅલી ઓસતાદ કવીપણાના આ મીસરાના જોરમા બીજો મીસરો તારા જેવો ચલકતો લગાડજો, નાસીરઅલીએ કહીયું કે ઓ બાદશાહ કરામત ને બુલંદ મરતબાના ઝબાન મુબારકથી ગોવા થાય કે, તે મીસરાને બીજો મીસરો લગાડુ, બાદશાહે કહીયું.

મીસરો

દુરરે અબલક કસે કમ દીદ મોજુદ.

"અરધો કાલો અને અરધો સફેદ મોતી કોઇએ કદાચ જોઓ હશે." તેના જવાબમાં નાસીરઅલીએ કહીયું.

મીસરો

બગરઝ અશક અશમ સુરમા આલુદ.

"આંસુ સીવાઈ આંખો સુરમાથી ભરી હુવી છે."

અશઆર

ગરજ વો શાહ મીસરા સુનકે માહજુર,
હુવા દીલમેં નીહાયત અપને મસરૂર.
લગા એહ બાત કેહને હર કીસીસે,
બસદ ફરહત દલો ઓર મુનસફીસે.
બદરયાયે સુખન કેહના રવા હએ,
એહ મીસરા સીનક ગોહરસે બડા હએ.

"અલકીસ્સા બાદશાહ આ મીસરો સાંભળી પોતાના દીલમાં ઘણો ખુશી થયો."

નકલ.

નકલ છે કે શાહજહાંન બાદશાહનો એક દાંત એક લાલરૂહના ગુલાબી ગાલ ઊપર પીયાર કરતા લાગી ગયો તેવામાં તે બાગને ખુબ સુરતી આપનાર ખીલેલા ફુલો માફક હસવા લાગી તે વખત બાદશાહની જબાનથી આ મીસરો નકલયો.

મીસરો

અઝ ગુઝીદન ક્રેમ દીગર દાદ આં લબ ખંદારા

"દાંતના લાગવાથી બીજી ખુબસુરતી તે હોઠો હસતાને મલી." આ મીસરો બોલતાં બાદશાહ દીવાનખાનામાં તસરીફ લઇ ગયો અને આ મીસરાનો જવાબ દરએકથી માંગયો પણ એક કવી જે ચેલા નાસીરઅલીના હાજર જવાબ ખુશ મીજાજ બુલ બુલ દાસતાન માહફીલ ગુલશનમા ચેહચાહનો આવાજ કરીને કેહવા લાગો કે એ ખુદાવંદ બરેબર.

મીસરો

અઝ ગુઝીદન ક્રેમ દીગર દાદ આં લબ ખંદા રા

મીસરો

કીમત આરે બેશતર બાશદ અકીકે કુંદારા

"દાંતના લાગવાથી બીજી ખુબસુરતી તે હોઠો હસતાને મલો, પણ અકીક ઓદેલાની કીમત વધુ થાએ છે."

અશાયાર

સુનકે મીસરા એહ બાદશાહને કહા,
આફ્રીં બાદ તુજકુ મરદ ખુદા.
કેઊં ન બાઝાર શાએરીમેં તેરી,
હોવે કીમત દુરે સુખ્ખનકી ખરી.
અલગરજ બાદશાહને અઇ માહજુર,
ઉસકુ દોલતસે કર દીયા મામુર.

"બાદશાહે સાભલીને કહીયું કે શાબાસ છે તુને ઓ મરદે ખુદા કાંએ નહી કવીઓના અંદર તારી મોહટી આબરૂ થાએ."

નકલ.

નકલછે કે બેગમ જએબુન નીસા પરી ચેહરાવાલી એક દીવશ કોઇ માશુકના યાદમાં આ મીસરો તયાર કીધો.

મીસરો

અઝ હમ નમેશવદ ઝ હલાવત જુદા લબમ.

"તેનાથી નથી થઇ શકતા દુર હોઠ મારા" પણ આ મીસરાનો જોડ મીસરો તયાર કરવા બહુ મેહનત કરી પણ ઉમેદના બાગનો જાડ કોઇ પણ રીતે લીલો થયો નહીં, આખર તે માહલકાએ એક કાગજ રંગીન ઉપર અક્ષર સફાઇ દારથી તે મીસરો ખુબસુરતી સાથે લખીને નાસીરઅલી પાસે મોકલાવયો તેના જવાબમાં નાસીરઅલી ખુબસુરતી આપનાર કવીપણાના બાગને હેરતના ઝાડની દાંખલીની કલમથી ખતે રેહાન (સારા અક્ષર) થી કાગલ જરીન ઉપર લખીને જેબુન નીશા આગલ મોકલાવી આપયો.

મીસરો

બોયા રસીદ બર લબે ઝેબુનનીસા લબમ.

"જે વખ્તે પોંહચીઓ જેબુનનીશાના હોઠો ઉપર મારા હોઠ" આ મીસરાને જેબુન નીસા જોઇ સુમબુલના પેચ માફક ગુસ્સામાં આવીને મજકુર શાએરને તીક્ષણ તલવાર જેવો કલમની નોકથી લખીને આ મીસરો મોકલયો.

નઝમ

નાસર અલી બનામ અલી બુરદયે પનાહ,
વરના બઝુલફકાર અલી સર બુરીદે મત.

"નાસીરઅલી અલીના નામથી તું બચી ગયો નહી તો અલીની તલવારથી તારૂં માથું કાપી નાખત."

શાએર.

બીક શાએર જો હેં એ સો આહ માહજુર,
નહીં કરતે કીસીસે ના મકદુર.
ઉનકી મહદાન શાએરીમેં ઝબાન,
કરતા હમે કામ સેફકા હર આન.

"ઓ મહજુર, પણ જે કવીઓ છે તે નથી બીહતા કોઇના જોર ઝુલમથી તેઓની મેદાન શાએરીમા ઝબાન તલવાર માનીંદ દરેક વકત કામ કરે છે.

નકલ.

નકલ છે કે સલમાન નામનો એક મોહટો કવી પોતા સાથે કવી ને દાનાઓને લઈ દરીઆ કીનારે દીલ બેહલાતો હતો, એકાએક નાશીર બુખારી ફકીરીમાં ગરકાબ (તરીકતવાલો) ફરતો ફરતો આ કવીઓના ટોલામાં દાખલ થયો. સલમાન આને જોઇને પુછવા લાગો કે ઓ પારકા જવાની આબરૂદાર તું કોણ છે નાસર બુખારીએ જવાબ આપયો કે આ હકીર (ગુલામ) ફકીર પણ કવીઓના જોડા ઉચકનારૂં છું, સલમાન ગરોબી શીરીન સુખની જવાબ સાંભલીને તેને પુછયું કે ઓ દોસત તરતજ શેર કેહવાની શકતી ધરાવે છે, તેણે જવાબ આપયો કે અલબતા, સલમાન સાહેબ ઇમાનવાલાએ તરતજ આ મીસરો બોલયો.

મીસરો

દજલારા ઇમસાલ રફતારી અજબ મસતાન એસત.

"દરઆની આ વરસ ચાલ ઘણી જોસમાં મસતાના જેવી છે." નાસીર બુખારીએ કહેલું ખરૂ છે.

મીસરો

પાઇ દર ઝનજીર વ કફ બરલબ મગર દીવાન એસત.

"પગ બેડીઓમાં ને કફ મોહડા પર છે પણ દીવાનો છે." આ મીસરો તરતજ સાંભલીને સઘલા કવી અને વીધવાન

હેરાનીના દરયામાં ડુબી ગયા અને સલમાન હસતા હસતા ઉઠીને કોટી કરી.

કતઆ

કેઉ ન શાએરકી કદર અઇ માહજુર,
શાએરને જમાંકુ હો મનઝુર.
સચ તો એહ હએ ન ગો કોઇ માને,
કદર જવહરકી જવહરી જાને.

"કાંએ નહી કવીઓની તાજીમ કવીયો દુનીઆના કરે જવાહીરની કદર જવાહેર કરે."

નકલ.

નકલ છે કે એક દીવસ શેખ અલી હુઝીન પોતાના બાગમાં એકલો બેસીને સુખનોના ફુલ વીચારના બાગમાંથી વીણી વીણીને તરતજ ગઝલનો તુરો બનાવી રહીઓ હતો અને દરબાન તથા દારૂગાને એવો હુકમ કરયો હતો કે આ વખતે કોઇ પણ મારી પાસે આવી શકે નહી, એકાએક અચંબુજ એક જવાન હાજર જવાબ આ બાગ દીલપસંદ ને ખુશી ભરેલામાં જવાને ઊલટ કરી, પણ ચોકીદારોએ દરવાજાના મારગે જતા અટકાવયો. આખર તે જવાન પીસાબની માહરીથી વેહતા પાણીના માફક તે જગા ઊપર પોંહચયો કે જીયાં શેખ સાહેબ બગીચાની સેર મોજમા કરતા હતા, આ જવાનને એક કાટો સમજીને તેને નરમ જબાની અને મીઠા સુખનોથી શેખ સાહેબે કહીયું.

મીસરો

દરી બઝમ રાહ નેસત બીગાનરો.

"આ મજલીસમાં પારકાને જગા નથી." તે જવાન આ મીસરો સાંભલીને કેહવા લાગો કે એ ખાનદાન બુજુરગીના અને એ ચીરાગ નેકબખતીના ખરૂ છે.

મીસરો

દરી બઝમ રાહ નેસત બીગાનરા.

"આ મજલીસમાં પારકાના વાસતે રસતો નથી પણ ખરૂ પુછતા જોડ મીસરો એ છે.

મીસરે સાની.

કે પરવાનગી દાદ પરવાનરા.

" પરવાનાને પરવાનગી આપીછે."

નઝમ

સુનકે મીસરા એહ શેખજીને વહીં,
ઉસકુ એઝાઝસે બીઠાયા કરીન.
સચ હએ માહજુર હર સુખનદાંકી,
કદર કેઊંકર કરેં ન દીલસે સભી.

" આ મીસરો સાંભલી શેખજીએ તેને બહુ આદર આપીને પાસે બેસાડયો સાચું છે કે કદરદાનોની કદર દાનાઓ ઓલખે છે."

નકલ.

નકલ છે કે શેખ અલી હુજીન પોતાના સોબતીઓના સાથે એક મજલીસમાં બેઠા હતા, અને વાત ચીતમાં રાત બે પોર ગુજરી ગઇ હતી એકાએક શેખજીએ જબાનથી એ પરમાણે કહીયું.

મીસરો

અઝ શબે ચે કદર રસીદ બાશદ.

" રાત કેટલી ગઇ છે." તે મજલીસમાં બેઠેલા એક મોહટા નીશાલીઆ વીદવાને જવાબ આપીયો.

મીસરો સાની

ઝુલફસ બકમર રસીદ બાશદ.

" જુલફો તેના કમર વેર પોતા છે. (અરધી રાત થવા આવી છે.) " આ જવાબ ચેલાનો સાંભલી શેખ સાહેબ ઘણા ખુશી થયા.

મસનવી

બર જુસતા સુખન કહે જો માહજુર,
ઝી અકલ નહોતે કેઊ વો મશહુર.
એહ રાસત હએ જો કે હંએ સુખન સંજ,
દોલતસે સુખનકે હંએ વો બે રંજ.

" તરતજ જે બરાબર જવાબ આપે તે કાંએ નહી અકલમંદ કેહવાય.

નકલ.

નકલ છે કે એક અમીર આબરૂદાર જેનુ નામ જબાન પર લાવવું વાજબી નથી તે અમીર ઇજતદાર શેખ અલી હુજીનની મુલાકાત માટે તેઓના ઘેર ગયો ત્યારે શેખ સાહબનો એક ચોબદાર કેહવા લાગો કે ખુદાવંદ નીયામત તમારા આવાવાની ખબર મારા ધણીને કેહવું જરૂર છે તે અમીરે ચાકરની વાત માની નહી અને ગુસામાં શેખ સાહબ આગલ ગયો અને આ બે મીસરો જબાન પર લાવયો.

મીસરો

દરે દરવેશ રા દરબાન નબાયદ.

"ફકીરના દરવાજા ઉપર રખેવાલ જોઇએ નહી." તેના જવાબમાં શેખજીએ નરમ જબાનથી ફરમાવ્યું.

મીસરો

બબાયદ તા સગે દુનયા નીયાયદ.

"જરૂર જોઇએ કે કોઇ દુનીઆનો કુતરો ચાલયો આવે નહી."

મસનવી.

સુનકે માહજુર એહ જવાબ ફકીર,
શરમગીં દીલમે હો ગયા વો અમીર.
કેઉ ન વો શખ્સ દીલમેં હોવે ખફીફ.
ગેશાગ્રદ જીસકે એહ સુખનહો કશીફ.

"આ જવાબ ફકીરનો સાંભલી ઓ માહજુર તે અમીર શરમીંદો થયો."

નકલ.

નકલ છે કે એક દીવસ અકબર બાદશાહ બાગની સેર કરતો હતો કે એકાએક ગુલલાલાના કાલા દાગ ઉપર આંખ પડી ત્યારે આએ મીસરો જબાન પર લાવયો.

મીસરો

લાલા દર સીના દાગ ચું દારદ.

"ગુલ લાલા પોતાની છાતી ઉપર દાગ કાંએ ગખેછે." તેવામાં અમીર ખુશરોએ અરજ કીધી કે ખુદાવંદ આબરૂ આપનાર ખરૂ છે.

મીસરો

લાલા દર સીના દાગ ચું દારદ.

"ગુલલાલ પોતાની છાતી ઉપર દાગ આ માટે રાખેછે."

મીસરો

ઉમર કોતા ગમ ફઝું દારદ.

"ઊમર નાની છે અને ગમ બહુ છે." આ મતલો (મીસરો) બેદના મીઠા કલામથી ભરેલો સામળીને બીરબલ એક બાજુ ઉભો હતો તે હસવા લાગો કે મીરો મુરશદ ગુનામ આએ બે અદબા કરેછે.

શએર

લાલા દર સીના દાગ ચું દારદ,
સબઝ શાખે બઝેર ફુન દારદ.

"ગુલલાલા પોતાની છાતીમાં દાગ રાખેછે." લીલી દાખલાને છુપી જગ્યાને નીચે રાખી છે."

મસનવી

મીસરા બીરબલ કુ સુન માહજુર,
દીલમેં અકબર હુવા બોહોત મસરૂર.
જો સુખુનદાં હંએ વો સુખુન ગોકો,
કદર કરતે હંએ સુનકે બાત બુગી.

"બીરબલના મીસરો સાંભળી એ માહજુર અકબર શાહબાદ ઘણો ખુશી થયો.

નકલ.

નકલ છે કે એક બાદશાહ બુલંદ મરતબાવાલો દારૂની કેફમાં આ મીસરો જબાન ઉપર લાવયો.

મીસરો

સાગીર નીમા વ લબરેઝ ન દીદ અસત કસે.

"કોઇએ પીઆલો અરધો ભરેલો જોઓ નથી." અને આનો જોડા મીસરો બધાઓ પાસેથી માંગયો સઘળા કવીઓ પોતાના હોસલા માફક જેમાં જેટલો પાણી હતો તેવા તેણે કવીપણાના

મેદાનમાં પોતાના કલમના ઘોડાને દોડાવવા પણ કોઇના વીચારનો ઘોડો સુખન (મતલબ) ની ગલીમાં પોંહચ્યો નહી, એક દીવસ બાદશાહ ખફા થયો ને પોતાના કવીઓના અફીસર (અમીરને) કહીયું કે જો આજ આ મીસરાનો જોડ મીસરો તું નહી તયાર કરસે તો કસમ છે કે સવારે તુને ગુનહગારના મીસાલે સુળી પર ચડાવીશ, આખર તે શાએરથી કોઈ જોડ મીસરો થઇ શક્યો નહીં બાદશાહે પોના સામે તે કવીને સુળી પર ચડાવયો તેવામાં તેનો પીયાલો શરાબ સુખનથી ભરેલા મોને મોત આવી તવારે આ મીસરો જબાન પર લાવયો.

શએર

નમેજાની કે ખમન બુવદ રસીદ અસત બલબ,

સાગીર નીમ વ લબરેઝ ન દીદ અસત કસે.

" અરધી જાન કે મારી જવા આવી પોંહચી છે મરવાના નજીક, પણ પીઆલો અરધો ભરેલો કોઇએ જોઇઓ નથી." આ મીસરો સાંભળીને બાદશાહે તેની જાનની માફી બક્ષી.

મસનવી

સચ હએ માહજુર જો સુખનદાં હંએ,

કદરદાં વો સુખનકે હર આં હંએ.

ઓર જીનકુ નહીં હએ ઉસમેં દખલ,

અપને નઝદીક હંએ વહી પે અકલ.

" ખરં છે ઓ મેહજુર કે જે સુખનદાન છે તેવોનો મરતબો તેઓ જાણે છે, જેઓ જાનતા નથી તેમના સામે નાદાન છે."

નકલ.

એક રોજ નીસફુન નેહાર (બામદાદ) ના વકતે નવાબ ઉમદતુલમુલક પોતાના કામરામા એવો ઇરાદો કરયો કે ગુનાહ બેગમ ગુનચે દેહન ચાંદ જેવી ચલકતી ચેહરાથી જવાનીનો મજો શરબતે વીશાલ (મુલાકાત) થી દીલ ખુશ કરવો. તીયારે તે હુસનએ જેબ આપનાર બહારે જોબન મસતે અવાજે મોટી ખુશી સાથે નવાબ મોસુફને કહીયું જે તમો ખોલવતખાનામા પલંગ પર આલો ને હુબી જરૂરી હાજતથી ફારેગ થઇ હાજર થાઉ છું. ગરજ

નવાબ મોશુફ પેહલો પરી જેવી માશુકના કેહવાથી પલંગ પર જઈને સુતો પડ્યો રહીયો ને ઈનતેજારીની પુર ખુમારીની ઊંઘની નીશામા આંખ લાગી ગઈ, એટલામા ગુના બેગમ આવીને પરદો ઊચકાંયો તેવામાજ નવાબ મોસુફની નીમ ખાબની આંખ યાને અરધી ઊંઘથી આંખ ખુલી ગઈ, એકાએક પરદાને છોડ્યો દઈને પેહલી પરી શરમાઈની પાછલ હઠી ગઈ એક બારગી નવાબ નામદારની આંખ ખુલી ગઈ તે વખતે એ મીસરો જબાંપર લાવીઓ.

મીસરો

આકર હમારી લાશ પે કેયા યાર કર ચલે.

"હમારી લાશ પર આવીને યાર સુ કરી ચાલી ગયા." ગુના બેગમ તેજ વકતે આપેલો જવાબ.

મીસરો

ખવાબ અદમસે ફીતનેકુ બેદાર કર ચલે.

"નીંદમા મસત ઊંગેલાને હુશયાર કર ચાલી ગયા." આ મીસરો ગુના બેગમે કહીને ખુશી ને નાજ નખરા સાથે નવાબ મોસુફ પાસે આવીને બેઠીને નવાબના દીલને ખુશ કરયો.

મસનવી

કેઊં ન માહજુર વો ખુશ અવકાત,
ગુલ તરેકે રવેશ હંસે દીન રાત.
જીસકુ અલ્લાને મીયાને જહાં,
નામતેં સો તરાહકે દેં હર આન.

જેને સાહેબ (પરવર દીગાર) નીઆમત આપીછે તે રાત દાડો ખુશી સાથે કેમ નહી રેહે.

નકલ કુબીસશન.

આગલ જમાનામા રાજા તથા માહારાજાની છોકરીઓને કે જે રાણીના પેટથી જનમેલીઓ તેને બાદશાહના છોકરાઓ તથા શેહજાદાઓને શતનનપર એટલે તખતપ બેસાડતાં હતા અને તેઓને કાનુન માફક એક રાણી ગુલેનવબહાર જવાની મીરહસનના કોલ મુજબ.

* સમેર

બરસ પનદરા વા કે સોલાકા સીન,
જવાનીકી ગતે મુરાદોકે દીન.

"વરસ પંનદર કે સોલ વરસની કનીયા જવાનીથી ભરેલી" અકબર બાદશાહ જમજાદુ પેહુલી સરા દીલકુશામા તશરીફ લઇ ગઓ, ને એક રાત બાદશાહ પોતાની મતનય ને બાગ જવાનીના ગુલદસતે ગુનચે ઉમેદથી ખુસ કરવા તે ગુલદસત ને ખુબી ને સરવે ચમન મેહબુબીને હાથ લગાડતાજ તે હવા થઇ ગઇ, પણ બાદશાહ જમજાહ• દોડીને તેનો પલો ફુલની ડાલી માનીંદ પોતાના પનજામા પકડી લીધો. આખર એક બીજાની ખેચા ખેચાથી રાણીનો ઘુંગટ ખસી જવાથી તે રાણી શમ અફરોજ ચારાગ સીરત દીલગીર પોતાના બને હાથો બલતી બતીપર ઢાંકી દીધા કે બતી ઓલવાઇ ગઇ ને અનધાર થયું. આ હેરત ઉપજાવનાર બનાવ નાહે દીલ અફરોજ રસક બહારનો જોઇ બાદશાહ આગપર જેમ લોબાન બળે છે તેમ તડપીને એમ કેહવા લાગો કે. ચેહમક્ષાહ "કે કારન સુનદર હાથ જરે" ગરજ ચેહમક્ષાહ કેહતો બાદશાહ આલમ પનાહ મેહલમાથી દીવાન ખાસમા આવીઓ ને એક કવેસર ખુશ મીજાજ જવાન ચાલાક ને બોલાવીઓ જે ચોકીખાનામા હાજર હતો તે હાથ બાંધી બાદશાની ખીજમતમાં હાજર થઓ. અકબર બાદશાહએ ફરમાવીઉ કે નેક બખત આ અરથનો કબત તેના મીસાલે કરી આપ યાને ચેહમક્ષાહ "કે કારન સુંદર હાથ જરે," એ ચેહમક્ષાહ સાંભલી કવેસર કહેવા લાગો, દોહેરા.

કધી ન કાગજ હાથ લેઉ ન જાનુ સીહાઇ કેસા રંગ,
સદા સરસપતી ધાહને હુકમસે ભગવાનકે સંગ.

"કોઇ પણ વખત કાગજ હાથમાં લીધો નથી પણ પરવરદીગારની કુરપાથી કાંઇ બોલુ." એ કહીને બાદશાહને બોલઓ કે એ અરથનો એ કબત છે.

કબત.

નહી અબલા રસ ભેદ ન જાનત, સેજ ગઇ જીઆ માન ડરી;
રસ બાત કહી ચુપ ચોંક ચલી, તબ ધાઇકે કનથને બાંહા ધરી
મન દોનોકે જબ જુરનમે, કટનાબ પીતાંબર ટુટ પડી;
કર દીપક કામન જાંપ લેવો, એ કારન સુનદર હાથ જરી.

"તે ઓરત રસ ભેદથી વાકફ ન હોવાથી બી ગઈ" આ વાત સાભળીને બાદસા ગુસે થયો ને બોલયો કે એ કવીસર એવો કબાત બોલયો કે ગોયા તે મેહલમા મારા સાથે હતો.

નઝમ.

સુકેઓદ કરો ઉસકુ ઝીંદામા અબ,
બેઇ હું ગુતા ઝન બાહરે તોફાંમે અબ;
ગરજ ઉસ કબીસરપર ગુસસે કીઆ,
ઉસી વકત જીનદાને ભીજવા દીઆ,
વહી એક કવીસરને એ અરજ કી,
ખુદાવંદ હમસે ન હોગા કભી;
કે શાહો, કે મેહલોમે બેઓફો ગમ,
ફીરે ચોર ચોરીસે ઇસ તરેહ હમ.

"બાદશાહે તે કબીસરને કેદમા મોકલવાનો હુકમ કરતાંજ બીજા કબીસરે બોલયો કે હમારાથી એવા કામ થસે નહી અને હમો બાદશાહોના મેહલમા વગર બોફે ચોરીથી કેમ ફરીએ." આ ગુફતેગો બીજા કબીસરની સાભળી બાદશાહે કેદ કરવાનો હુકમ કરયો, અને હવે હુ બીજો આહમછા બનાવું છું તેનો જવાબ કેમ આપે છે, એટલુ કહીને બાદશાહ મેહેલમા તસરીફ લઇ ગઓ અને બોબ ગફલતની ઊંગમાંથી બામદાદના વકતે હુસીવાર થયો અને જરૂકામા બેશી, દરીઆ કીનારે નજર કરતા શું જુએચ કે એક ઓરત ખુબ સુરત સીતારા માનીંદ ચમકતી સુરત જુમક ચાલથી બીછાનામાંથી ઉઠીને વગર બોફ ને ધાસતીએ પુંજા પત્રાનો સગલો સામાન લઇ દરીઆપર આવી તે વખતના હાદેશાહાનો બઆન સું કરૂ કે તે નાજનીન પાણીમાં ઉતરતાજ તેનીના બદનની જલકાટ જમીનથી આકાશ સુધી એવી જલકાટ કરતી હતી કે ગોયા પાનીમાં ચાંદ ઉતરયો હોઈ, અને તે પાણીમાં ડુબકી મારતાંજ તેનીના સુંનદર બાલો બે ભાગ થયા યાને જુદા જુદા થયા ને તે નાજનીનનો ખુબ સુરત ચેહરો બાલોના અનદરથી એવો નજર પડવા લાગો કે ગોયા આફતાબ પહાડના દામનમાથી બીકલે છે. આ ચમતકારી બનાવ જોઇ બાદશાહે આ સુખુન જબાનપર લાવીઓ. મેહમાહ "નકસો રબ કોડ પહાડકે તાંએ."

આખર બાદશાહ ચેહમછાહનો બોલ બોલતો મેહેલમાથી બાહેર આવીઓ ને એક કવેસરને બોલાવીને કહીયું. જે મે પુછુ છુ તેનો બરોબર જવાબ નહી આપસે તો તારા હાથ પગ બાંધીને કેદના દરયામા નાખી દેવસ. બાદશાનો સખત ફરમાન સાભલીને તે ગમથી ભરેલો કવીસ પોતાના દેવતાઓને યાદ કરી કેહવા લાગો. ખુદાવંદ નીઆમત. એનો મતલબ એ છે.

કબત

પરાતસીમે રસ કીલ કીવાલી, બીર ભએો ઉઠ મનરંજન બાંહ;
નીરકી છીરમેં દીયા દીલી જમના, જલમે જઇસે ચંદરકે છાંએ,
વે બરકા જલથે ઉભરી ઉલજે, આંખે મુખ ઉપર આંએ;
દો દો કર કેસ સવાર લીએ, નકસો રબ ફોડ પહાડકે તાંએ.

"રાત ખુસીમા ગુજારી સવારમાં નાહવા ધોવા ગઇ, ને અસનાન કરતા તેનીના બાલો બે બાજુ વીખરાઇ ગયા જેમાંથી તેનીનો ચેહેરો ચાંદની પરમાને ચમકવા લાગો." આ કબત સાંભળી બાદશાહ તાજુબ ને ફીકરમા પડયો ને કેહવા લાગો કે એ કવીસર જાદુગર છે. જાદુના જોરથી તેનો હમજાત હમારી સાથે રહે છે. કેમકે મે બામદાદની વખતે એકલાએ દરીઆ કીનારે બેસીને જોયું હતું. તેનો હુબહુ સગલો એહવાલ એ બયાન કરયો છે.

શએર.

બના કઉકર ન મેરી અકલ હો દંગ;
બઆં ગેબ કરનેકે હએ એહ ઢંગ.

આ ગુફતેગો અકબર બાદશાહની સાભળી કવેસર કેહવા લાગો, કે ખુદાવંદ હમારી શું તાકત છે. કે જાદુના જોરથી નીમકહરામી કરીએ. હમો લોકોને વીધ્યાનો બલ ધણોજ હોએ છે. બાદશાહ તેના બોલપર વીસવાસ ન રાખતા ચોકીદારોને બોલાવીને કહીયું કે તમો આ કવેસરના હાથ પગ પકડી બાંધી થોભી રાખો કે, હું મેહેલ અનદર જાવું છું કે એના બોલનો શું મતલબ મલે છે. બાદશાહ મેહલમા દાખલ થએો અને એક માસુક પોતાના સીનગાર ને જોબનના બહારમાં બની ઠનીને દીલાગામ માહરી તરફ ચાલી જતી હતી એટલામાં બાદશાહની નજર તેના પર પડી તાબડતોબ તેનીનો હાથ પકડી બગલમા દાબીને પોતાની સાથે કોઠીઉપર લઇ ગઓ તેવામાં તે નાજુક બદનનો

તરીજી પગથી પરથી પગ લપસી જવાથી હાથમાંનો કંગન નીકલી પડયો ને બાદશાહના બગલમાં રહી ગયો. અને તે કોમલ મનની નાજનીન જમીનપર પડી ગઈ અને પેહલો કંગન નાજનીનના હાથનો બાદશાહની બગલમાથી છુટી ગયો ને તે નાજનીનના પાસે જઇ પડયો તારે એક અવાજ થયો અને બાદશાહને એ સુજયું. એહમછા "ઠન ઠન ઠન ઠન ઠંકા" બોલ બોલતો બાદશાહ મેહલ માથી બાહેર આવીઓ ને કવીસરને કહીયું કે એ અરથનો સુ કબત છે, કવીસર પોતાના સરસપતાને યાદ કરીને જવાબ આપયો.

કબત.

અંગમ સાગ સુગંધ લગાવત. બાસ વડી સું દેસકુ મેહકો,
આઇ કર સીનગાર ઉઠાકો ચલી, મુ દેખત લાલનકો લેહકો;
કંગન એક કરા ગ્યો કર સીવન. ન સર ઠન પરે વો ભુગો,
કબ ગંગા કહે એ સબદ સુનો, ઠન ઠન ઠન નઠ ઠકો.

"આંગપર સાગી ખુસબો લગાવી બની ઠનીને સુંદર ભપકાથી જતી હતી એટલામાં તેનીનુ કંગન તુટી પડવાથી આવાજ થયો" આ કબત હેરત ઉપજાવનારો સાંભળી બાદશાહ ફીકરમાં પડયો અને ચોકીદારોને સખત હુકમ આપીઓ કે આએ કવીસરોના પગમા બેડી નાખીને અલહીદા રાખો કે તેઓ કાંઇ તાવીજ પલીતા મારા પર કરે નહી તથા કેદખાનામા પોતાના પેટમાં કાંઇ મારીને મરી જાઇ તો મારા કપાલે કાલો ડાગ લાગે. થોડાક દીવસ પછી એક કવીસર દીલીપનો સાગીરદ બાદશાહ સામે હાજર થઇને પોતાની ચાલાક જુબાન ને શીરીનકલામથી બોલવા લાગો. પીરો મુરશીદ હમો એવા અઝાબના લાએક નથી જે તમો ફરમાવયા છો, આ સખુત મોંઠાસનો સાંભલી બાદસાહ મેહેલમાં તસરીફ લઇ ગયો. તો શું જોએ છે કે એક ખુબ સુરત આલીનસબ "જવાહીર" નામી મરજાનના રંગ જેવો હાથનો પનજો કમરપર રાખીને ફરતી હતી બાદશાહ તેની પાસે ગયો ને હસવા બોલવા લાગો. એકાએક શાહનો હાથ તેના ગલાના મરવારીદના હાર પર પડયો ને તે હાર તુટીને નીચે પડયો. પેહલી નાજનીન પરીચહેર દીલગીર થઇને વાંકી વલીને બાગીઓ વીણવા લાગી તે વખત બાદશાહના મોહમાથી આ સુખ નીકલયો એહમછાહ "નહોરો સીસ લીપત હયે તારનસે" એ બોલ બોલતો બાદશાહ દીવાન ખાસમા તશરીફ લઇ ગયો ને ફુરમાવીયું કે એ

સુખનનો જવાબ મને નહી મલે તો કોઈબી ક્વીસરને છુટકારો કદીસ નહી. આ હુકમ બાદશાહનો સાંભળી હીકમત કવીસર કહેવા લાગ્યો.

દોહેરો.

કદી ન કાગજ હાથ લેઉ, ન જાનુ સીહાઈ કેસ રંગ;
સદા સરસપતી શાહને હુકમસે, ભગવાનકે સંગ.

આ દોહેરો દેવતાનો પડી કેહવા લાગો કે ઓ ખુદાવંદ આ અરથનો આ કબત છે.

કબત.

એક સીમેં સંગ સીયામ હંસીકર લાગ ગયો જો માલનસે,
મુકતા કલી તુટ ગીરી ભવેમેં વીનના લાગી નેન નેહારનસે;
કટસે નહોરી કર સુન બનવી હીકમતપર આન બીચારનસે,
ઘલીબકે નાદ સોમેર ચટે નહોરો સીસ લાએત હેઈ તાગનસ

"માસુકના ગલામાંના હાર તુટી પડવાથી તે મુતીઓ ચુનવા લાગી." બાદશાહ આ કબત સાંભલી બહુ ખુશ થઈને તરત કવીસરને ઈનામ આપીને કેદમાંથી છોડી દીધા.

નકલ.

એક દીવસ બાદશાહ ઘોડાસવાર થઈને બજાર તરફ ફરવા નીકલયો હતો. એકાએક બાદશાહની નજર એક ઘરના બારનાપર ડી તો સું જોએ છે કે એક સ્ત્રી ઘરેહનાથી માથાથી પગ સુધી સીંગારેલી બારનાના પટના એક કુનામાં ઉભી રહીને નજારો કરતી હતી. બાદશાહ અને તે સ્ત્રીની હમચસમ થતાંજ તે સ્ત્રી સરમાઈ ગઈ અને કુરટો યાને કાપડનો છેડો મોંહ ઉપર નાખીને વાબરતોબ બારનો બંધ કરીને પટના બાજુમાં બેસી ગઈ. બાદશાહ એ હાલ જોઈને એ ચેહમછાહ કહેવા લાગો. "શુહાદાર મુખ નારી કંવારી પટ દઈ ગઈ." બાદશાહ ખાસ મેહલમાં પધારીને ડોકબ કવીસરને બોલાવીને હુકમ કરયો કે જલદીથી એ અરથનો કબત તયાર કર. કવીસર બાદશાહના હુકમ મોજબ કબત તયાર કરયો.

કબત

બાદ રસી નકસ દામની સી દમક,
કુંદાસી લપક ચીતવનમેં ચટ ગઈ;
કુંન કટાક્ષી અનક કામ ભારી,
ભવનકી મસેરમે કરાર ખું કર ગઈ;

કાનન સોહે કરનફુલ, ઓર દેખે જાઇ,
શુધ બુધ દહરેતકે ચરન પીયારી છીન લે ગઇ;
ખાં લોન બખાતે લંગ આજી રસી,
કારી સુહાદાર મુખ નારી કચાંરી પટ દે ગઇ.

"બાદશાહને જોતાજ તે સ્ત્રી બારનાના આસરામાં બેસી ગઇ જેની આંખાની ચમક અને સીંગારના ભપકાથી બાદશાહ હેરત થયો."

નકલ.

એક દીવસ અકબર બાદશાહ બાગદરીમાં બેસીને હવાખોરી કરતો હતો, એકાએક ખુબ સુરત ઓરત બાવડીમા બાલદી નાખી ને પાણી કહાડતી હતી જેથી કરી તેની પીસતાબંદ (ચોલી) ઉપરનો સાડીનો છેડો ખીસી ગયો, અને માથાપર ઘડો લઇને લટક ચાલના ઝુમકથી સગલો બદન હીલતો જોઇ બાદશાહ હેરતમાં પડીને કેહવા લાગો. "કેહ કારન ડોલમાં હાલત પાણી" બાદશાહ કબીસરને બોલાવી એ અરથનો કબત બનાવા ફરમાવીઓ. કબીસર એ મોજબનો કબત બનાવીઓ.

કબત.

એક સીમી જલ આનન ધરસે નકસો, આબલા બીરજકી રાણી;
જાત સરોવરમેં ડોલ ભરન, જલ ખેચતથી આંગયા મસકાની;
દેખ સભા છતયાં ઉગરે, કુચ સુનત કહીં મનસા લલચાની;
હાથ નયા પછતાત રહો, એ કારન ડોલમે હાલત પાણી.

નકલ.

અકબર બાદશાહ એક દીવસ પોતાની તબીઅતને બેહલાવ્યો હતો, અને ખવાસ (લાંડી)ને પોતાના હાથથી એક પાનનો બીડો બનાવી પોતાના હાથે તેનીના મોહમા આપીઓ તે પછી બીડાને ગાલોમા રાખીને બાદશાહી અદબ બજાવીને હાથ બાંધીને સામે ઉભી રહી. બાદશા મજકુર તરફ રજુ થઇને હાથ પકડીને કોડી કરી અને હાથ દસતાબંધ પર નાંખતાજ તે હસી પડવાથી મોંહમા જે પાન હતો તેની થુક બાદશાહની થુડી ઉપર પડી ગઇ તે વખત એવો દેખાવ થયો કે ગોયા ચાંદના દરમીયાનમાથી એક તારો

ચમકવા લાગો, અને બાદશાહ કહેવા લાગો. ચેહમશાહ. "માનુ ચંદકુ ચોર કુસમ ચુવાયો." અને મેહલમાથી દરબારમા આવીને એ અરથનો કબત કરવા કબીસરને ફરમાવીઓ. કબીસર સાંભલીને જવાબ આપયો.

કબત.

એક સીમીન પીયાને સુખહીકર, બોલકે આપ તંબોલ ખીલાયોં;
ચંદર મુખી મુખમેજ, આપને કર જોરકે જોહીં સીસ નવાયોં;
લાલન લાલ લીએ હતશું, ઉમગેં છતયાં છવસા હોસાયો;
મુસકાતે પીક ગીરે મુખસું, માનુ ચંદરકુ ચોર કુસમ ચુવાયો;
"અરથ એ છે કે મજાક કરતા પાનની પીક પડી ગઇ."

નકલ.

અકબરાબાદનો એક રહેનાર મોહટો વેપારી તરેહવાર જવાહેરાત વગેરા સાથે પરદેસની મુસાફરી રવાના થયો, પણ મજકુર વેપારીની ઓરતને પીતમની જુદાઇમા રાતદીવસ ગમના આંસુનો દરયો ચાલુ રાખયો હતો. એક દીવસ એક જાસુશ મજકુર વેપારીની મોતની ખોટી ખબર આપવાને તે સ્ત્રીના ઘર ગયો. તે ઓરત પોતાની પીતમ તરફનો જાસુસ આવેલો સાંભળીને એકદમ બેહવાસ થઇ ગઇ અને ગમનો એહવાલ સાંભળીને એકદમ જમીનપર પડી ગઇ અને બેસુધ થઇ ગઇ. આ ખબર બાદશાહના કાને જવાથી બાદશાહ એ ચેહમશાહ બોલયો. "પાની કે હાથ લેત બાતીસે જર ઉઠી." આ અરથના કબત બનાવા કબીસરને ફરમાવયો.

કબત.

ઉદેલાઇ પાતી ભરન ઘર આઈ,
છાતી દવા સીપ નયેનકે મોતીસે જરર ઉઠી;
બયાકુલ હુઇ નાર પાવા લેં ચલી,
બારા ઉઠ્ઠો નાંવ ગયે ભુલ હરહી હર કર ઉઠી;
ઇતનેમે સંદેસા દીનુ ભરનમાંજ,
બસુ તેલ બુંદ આગ પરી દહર દહર કર ઉઠી;
કારી થી પાટ લાગ જાકી ભર,
આગ પાણીકે હાથ લેત બાતીસે જર ઉઠી.

નકલ.

એક ખુબ સુરત સ્ત્રી જવાનીના બહારમાં ચકચુર થએલી શબારના પોહરમા સુરજ પોતાના છુપી જગાથી માથો બાહર કહાડતો હતો તે વખતે મજકુર જવાન સ્ત્રી નીંદમાથી ઉઠીને પોતાના બારને ઉગાડી, અને માથા ઉગાડો મલાને અંગયા પહેરતી હતી એટલામા બાદશાહ અકબર અને તે સ્ત્રી હમચશમ થયા. મજકુર સ્ત્રી સરમાને હંશીને પોતાનો મોહ તે તરફથી ફેરવી લીધું. બાદશાહ તેની ખુબ શુરતી અને એકાએક હશી પડવાથી જેમ આનાર ફાડવાથી તેના દાના ચમકે છે એ પરમાને તેનીના દાંતોની જલક જોઇને બાદશાહ તાજુબ થઈને બોલયો. "ફુટો આનાર પીવાર કે મારે" બાદશાહ તાબરતોબ કબીશરને એ અરથનો કબત બનાવા ફરમાવીઓ. કબીશર તાબડતોબ બોલયો.

કબત.

ભોરહેં સોવત અદવત ગયો,
ઉઠ બેઠી ભામન ભવન આવ શારે;
કનજનમે કચ દેવો ઉડે,
ધર ધર આંચર ભીજ શંભારે;
ઓશર આન પડો શાહ અકબર,
દંક ચાર પરે નાણી વાહ ટારે;
કુંવરી ઇના મુખ મોર હંશી,
દોહન ફુટો આનાર પીવાર કે મારે.

બાબ પાંચમો.

મસખરાઓના લતીફા.

અકલમંદ જમાનાના અને નકલ કરનારા સારી આવાજે ખુશી ઉપજાવનારનો બયાન એવી રીતે કરે છે કે તેમુરલંગ બાદશાહ સારા નશીબવાલો હીંદુસથાનની હુકમત ઉપર તખત

નશીન થઈને બોલયો કે ઘણાક સાચ બોલનાર માણસો તરફથી સાંભલવામાં આવયું છે કે હીંદુસથાનમાં ઘણાક ગાયન કાર સારા આવાજના છે. આ સુખન બાદશાહનો સાંભળી એક આંધલો ખુશ આવાજવાલો ગવઈઆઓનો ઉસતાદ દરબારમાં હાજર થયો કે જે ગાવાના છંદમાં એવો ઉસતાદ હતો કે બધી રાગરાગણીનો સારો ગનાન રાખતો હતો, અને જેનો આવાજ સાંભળી આકાશમાં ઉડનાર પક્ષીઓ પણ અટકી જતા હતા. અને દીપક ગાતા બતીઓ સલગી ઉઠતી હતી, અને મલહારનો
૧. ગતથી વરસાદ તરત વરસતો હતો. બોલયો,

નઝમ

કહાંતક કરૂં ઉસકી તારીફ આમ,
કે ઇસસે સીવા હેઇ ફુઝુલી કલામ;
અગર શહેર થા મતરબોંસે ભરા,
પર અઇસા કલાંવત નથા દુસરા.

"એવો કવાલ હતો કે જેની તારીફ કરાઇ નહી."

અશઆર.

ગરજ જો ખડેથે ખડે રેહ ગએ,
આરે છીસ જગો સો આરે રૈહ ગએ;
જો પીછેથે આગે વો ન ચલ સકે,
જો બેઠે સો બેઠે ન વો હીલ સકે.

"ગરજકે કોઈ પણ પોતાની જગોએથી ખસી સકયો નહી."

જયારે કવાલે પોતાના ગાયણથી સઘલાને રીજવીયો તયારે તેમુર બાદશાહએ તેને પુછયું કે તું દુનીઆના અંદર કયા નામથી જાણીતો છે. ગવઇઆએ જવાબ આપયો કે મને દવલત ના નામથી માણસો બોલાવે છે. બાદશાહ હસીને બોલયો કે એ કવાલ શું દોલત આંધલી છે કે તુજ આંધલાએ પોતાનો નામ દવલત રાખયો છે. તે આંધલો

જમાન દરાજ તકસોર માફ થાકી બોલયો કે સાહેબ અગર દોલત આંધલી ન હતે તો લુલા લગડાઓને કેમ હાથ લાગતે. આ લતીફો સાંભળી બાદશાહ ઘણો ખુશી થયોને દારોગાને હુકમ આપયો કે એને એટલી દોલત આપો કે અમારી દોલતથી એ દુનીઆના અંદર તંવગર થાએ.

અબયાત.

સુખનકે તલબગાર હેઇ અકલમંદ,
સુખનમે હેઇ નામ નીકોયાં બુલંદ;
સુખનકા શીલા યાર દેતે રહે,
જવાહીર સદા મોલ લેતે રહે;
ઓર અબકે જમાનેકે શાહો વજીર,
સુખનકો સમજતે હેઈ ગાયત હકીર;
સુખનકી જહાંહો ન માહઝુર કદર,
વહાં કીયા કરે જુલવે નુર બદર.

"સુખનના દાના તલબગાર વીદયાના રેહે છે પણ માહજુર આ જમાનાના અમીરો સુખનની કદર બુજતા નથી.

નકલ.

એક માછી ખુશ તકરારવાલો કે જે દરરોજ સાગરમાંથી માછલીઓ પકડીને પોતાની ગુજરાન કરતો હતો તે એક દીવસ પોતાનો જાલ લઈ માછલીનો શીકાર કરવા ગયો. સુરવતના કેહવા પરમાણે.

અબયાત.

કઈ પાટકા ઊસકે મેં ઝીકર કીયા,
હરએક ઊસકા સુતાથા ઇતના બડા;
દગન કોહ કુશાં ફલકથી જહાં,
વહાં મારતા ફીરતાથા મછલીયાં.

"તેની જાલનો ઘેરાવો એટલો મોહડો હતો કે તેના સબબે તે દરએક બાજુએ માછલી મારી શકતો હતો."

તે માછીએ પોતાની જાલ એવી ફેકી કે તેનો વરણન કરવુ મુશકીલ છે, પણ તેની જાલમાં એક માછલી એવી આવી કે તેને જોઈ તે માછી કેહવા લાગો કે આ શશક ગુલજાર ખુશ નોગારને બજારમાં જઇને વેચીશ તો ખાતરી છે કે ચાર પાંચ પઇશાઓથી વધું કોઈ પણ આપસે નહી. તેથી સાર એ છે કે "આ માછલી બાદશાહી દરબારમાં નજર કરૂં તો અજબ નથી કે સારી બક્ષીસ મલે." મીસલ છે કે "ગરીબે ઘરયાલ હુએ" પણ તે માટે કોઇ એવું રસ્તો સોધવો કે કોઇ પોહરેગીર જાસુસને ખબર પડે નહી. આખિરસ તે માછી તે માહીને બાદશાહની દરબારમાં લઇ ગયો. બાદશાહ તે જોઇને ઘણો ખુશી થયો ને વજીરને સો રૂપીઆ આપવાનો હુકમ કીધો. બાદશાહનો હુકમ સાંભળી વજીર બોલયો કે એક માછલી માટે આટલે મોહટો ઇનામ આપવો એ અકલમંદીનો કામ નથી. વજીરનું આ બડબડવું સાંભળી બાદશાહ બોલયો કે બાદશાહી હુકમમાં ફેરક પડવુ તે બાદશાહને અપમાન કરવું છે કેહવત છે કે "કૌલ મરદા જહાંન દારદ" તેનો જવાબ આપતા વજીર બોલયો. મીસલ "જો કોઇ ગુડ દીએ મરતા હુએ ઉસે ઝેહર ન દીજીએ" લેકીન આ માહીગીર બેપીરથી પુછો કે આ માછલી નર છે કે માદા, અગર જો એ કેહે કે નર છે તો કેહો કે એના જેવી માદા અમોને જોઇએ. અગર કેહે કે માદા છે તે કેહજો કે એનાજ જેવો અમોને નર જોઇએ, કે જેના જબાબથી તે લાચાર થઇને પાછો ચાલયો જશે અને ઇનામ કસુ આપવુ પડસે નહી. વજીરનું આ બોલવું સાંભળી બાદશાહે તે માછીથી પુછયું કે સાચુ બોલ કે આ માછલી નર છે કે માદા તેના જવાબમાં માછીએ કહયું કે ખુદાવંદ એ નર નથી તેમજ માદા નથી પણ ખુનસા છે. માછીમારનો આ જવાબ સાંભળી બાદશાહ ઘણો ખુશી થયો. અને માછીને બેસો રૂપયા મનાઈ આપવાનો હુકમ કીધો.

મસનવી.

અજબ થા જમાનાકે જીસ દારમેં,
સીલા લોગ પાતેથે હર તોરમે;
અેાર અબકે જમાનેકા યે હાલ હેય,
કે દખેં જીસે ઘરસે ખુશહાલ હેય;
બુલાકર ઊસે ઘરસે બા ઇજ્જે જાહ,
કર આખરશ કો જહાંમેં તબાહ.

"લેકીન માહજુર આ જમાનાના માણસો દોલતના તાબેદાર છે અને બીજાઓને ઘેર બેઠા ખરાબ કરે છે.

નકલ.

એક બાદશાહ બદ મીજાજ ને લસકરી ખવાસનો હરણુની શીકાર રમવા માટે એક જંગલમાં એકલો ગીઓ. જ્યાં એક માણુસ સુરજ જેવી શીકલવાલો, એક જાડની નીચે એકલો બેઠો હતો. તીયાં બાદશાહ કાલી શીકલવાલો આવીને ઉભો રહીને તે અજાણ્યા તમીઝથી આવી રીતે વાતચીત કરવા લાગો જે આએ સાચ્છ જબાન ભેદના જાણુનાર સાચું બોલ કે આએ શેહર મીનોચેહરમાં બાદશાહ ગેરખાહ અને ગરીબ પરવર છે, યા કે જાલીમ છે. તે સાચા બોલનાર દોસત જવાબ આપવા લાગો કે એ શાહસવાર બાદ રફતાર કંઇ પણ ના પુછ કે આએ શેહેર પુરવાહશતનો બાદશાહ કાલા ચેહરાવાલો ઘણો જાલીમ અને બેઇનસાફ છે, અને શેખ સાહદીના કોલને કંઇ પણ સમજતો નથી.

શએર.

ન માનદ સીતમગાર બદ રોજગાર,
બમાનદ બરો લાનતે કીરદગાર.

"જે બદરોજગાર કરનાર સીતમગાર છે તેને લાનત ખુદાની છે." આએ સુખનો દીલને દરદ પોહચાડનાર અને કાનોને ગરમ કરનારી સાંભલી બાદશાહ ગફલતમાં પડેલો બોલીઓ કે આઇ અઝીઝ બા તમીઝ તુ મને ઓલખે કે હું કોણુ છું? આ કલામ બાદશાહનો સાંભલી જઇ પેહેલો નાદાન કમઅકલનો તુટેલા દીલનો કેહવા લાગો કે હું શું જાણું કે તું, કઇ બલા છે અથવા કયા બાગની મુલી છે. મારા જેવા દુખીનો નકામી વાતચીતો કરી નાહક ને ભેજો ફરાવે છે.

શએર

એ શુનકર કહા શાહને આઇ ના બેકાર,
ઇસી સહેરકા મેઈ તું હું સહેર યાર;
મેરા હક્ત કીસવર હયે ઝેર નગીન,
મુજે બાઝ દેતા હેઇ બાકાન ચીન.

"એ શુખન સાંભલીને બાદશાહે કહીયું કે આઇ નાપાક હું આએ શેહરનો બાદસાહ હફતકેશવર ઉપર રાજ કરનાર ને ચીન પાસેથી ખંડણી લેનાર બાદશાહ છું. શું તુને તારી જાનની બીક નથી કે મને આવું જુંઠું બોલે છે." આએ સુખન દીલ તોડનાર બાદશાહનો સાંભલી પેલો જઇફ મરદ બીહીને દીલાવરીથી પુછવા લાગો કે આઇ મોટા દરજાના બાદશાહ તું મને જાણે છે કે હું શું ચીજ છું? તયારે બાદશાહે જુલમગારે બોલયો, કે આઇ અજીજ હું નથી જાણતો કે તું કોણ છે? તે શખશ જબાનનો ચાલાક એવી રીતે કેહવા લાગો કે હું દીવદાદ સોદાગર બદો છું પણ દરેક માસમાં ખરાબ સીતારાની ગરદીસથી આ ચુતેલા ઉમરનાને ત્રણ દીવશ સુધી બીલકુલ હોશહવાશ રેહતી નથી અને દીવાનો જેવો બની જાઉ છું તે માનો આજનો દીવશ મારી બીમારીનો પેહલો છે. આ કલામ ચાલાકી ભરેલો શીતનાથી ભરપુર દીલને બેચેન કરનારો સાંભળી બાદશાહ હસી પડીને પેલા માણસના દીલને તસલી આપી, ને કેટલીક અશરફીઓ આપીને પોતાના સહેરમાં આવીને ઇનશાફની અદાલત ઉગાડીને જુલમ ગેર ઇનસાફીની દાદ આપવા લાગો. નકશબીના કેહવા પરમાણે.

શએર.

નખશબી, જુલમ ખસમ, મુમલકત ખસત,
તુ નગર ઓદ કી કે અગાહી;
જુલમે સદ મુમલકત બર અંદાઝદ,
જુલમે શાહાનસત દુશમને શાહી;
સચ હેઇ મહજુર જુલમે શાહીસે.
નઝર આતે હેઇ લોગ વાહીસે.

"હા હા, જુલમ શેકડો દેસોની બાદશાહતને બરબાદીમાં લાવી મુકયો છે, અને જુલમ બાદશાહોનો દુશમન છે. સાચું છે માહજુર કે બાદશાહના જુલમથી લોક હેરાન અને વેરાન થાઇછે."

નકલ.

એક કવી ખુબીથી ભરેલો શાએર જેવું હુનર રાખનાર કેટલીક કવીતા એક તવંગર સોદાગરની તારીફમાં રચીને તેની પાસે લઇ ગીઓ. સોદાગર અકલમંદ ને બનાવેલી કવીતા જોઇને કેહવા લાગો કે અએ દોસત તુએ આઇ કવીતા ઘણીજ હુશીઆરીથી મગજને બોજ આપીને બનાવી છે શું તાકત છે કે બીજો કોઇ જબરદસત કવી એના બરાબર લખી શકે પણ શું કરૂં કે મારા મનની ઉમેદ મનમાંજ રહી જાએ છે. જો આ ફીદવી ગુલામ ને ખુદાવંદે કરીમ મકદુર આપી હતે તો વાસતે ખાતર ઇમામ હસનો હુશેન તુને દોલતે દુનીઆથી નીહાલ કરતે કે તારા જેવો નેક બખત અને સુંદર ચેહગાવાલો નેક સેતારાનો આબરૂ દાર કાહા મખલુક થાએ છે. મુસહફીના કેહવા પરમાણે.

શાએર.

મીરઝાં વ મીરસે તુઝે કબ હેઇ બરાબરી,
તુલતા વો ઉનકે પલ્લેમે હોતા જો અનવરી;

“મીરજા ને મીર હતે તો તારી બરાબરીમાં કરી સકતે નહી. પણ અનવરી હતે તો પલ્લામાં તોલાતે.” હાતમ, કાએમ, મીરજા, જાનજાના, વગેરા શરવે શાએરોની તારી શાએરી આગલ કશો વજન નથી. તારો દરએક કારીઓ તંગ છે અને તારી રદીફથી કોઇ બરાબગી કરી શકતો નથી. આખરસ સવદાગર બહુ ખુશામત કરીને મીઠી જબાનથી બોલીઓ કે આઇ બાહોશ મોટી અકલના કવી.

મારી પાસ હાલમાં કાઇ પઇસા નથી કે હું તુને આપુ પણ એના બદલામાં અનાજ તરીકે આપુ પણ અનાજના દીસમથી મારા ઘેરમાં ઘણું છે. માટે તુ મારી પાસે બારબરદારી તથા લાદવાનો સામાન લઇ વગર હરકતે સવારમા આવજે. પેલો શાએર જબાનદરાઝ આ ફીલસુફીથી નાવાકેફ સુખન સાંભલીને પોતાના ઘેર આવી સુઇ ગયો ને સવારમાં કોઇ પડોશી વગેરા દોસત આશનાઓ પાસેથી બારબરદારીનો સામાન લઇ મજકુર વેપારીના ઘેર ગીઓ. મીર હસનના કેહવા પરમાણે.

શાએર.

કહા મેરા મુજરા કોઈ અબ લાઇએ,

જો દેને કહાથા સો દીલવાઈએ.

"મારી સલામ છે હવે લાવો જે આપવાનું હોએ તે આપો."

પેલા તવંગર હસીને કેહવા લાગો કે એ દોસત મે લગીઝ તુએ સુખનોથી મને જેવી રીતે ખુશી કીધો તેવીજ રીતે મે તુને અકલમંદીથી નીહાલ ને ભરપુર કીધો. એક શખસના કેહવા પરમાણે છે.

"નહી ઓધવ કા લેં નહી માધવ કા દેં જબ તુમ આપણે ઘર ખુશ. ઓર હમ આપણે ખુસ".

મસનવી.

ગરઝ ઇસ સુખનસે વો શાયર અજીબ,

હુવા શરમગીન હાલમે અપને ગરીબ;

મગર ઉસ તવંગરને મહજુર ખુબ,

દીઆ ઉસકો ઇનામ ફગ્હલ કુસુબ.

"આએ સાભલી પેહલો શાએર ઘણો શરમંદો થયો પણ માહજુર પેહલા સવદાગરે તેને પેટ ભરી આપયું.

નકલ.

એક આંધલો મોહદરાઝ હાજર જવાબ એક અંધારી રાતમાં ખાંધા ઉપર પાણીનો ઘડો લઇ ફાનસ હાથમાં પકડેલો બજારમાંથી ગુજરતો હતો. તેને જોઇ લોકો કેહવા લાગા કે એ આંધલા નાતાકાત અંધારી રાતમાં તુને શુ દેખાએ છે કે તું ફાનુસ લઇ નીકલયો છે. શું તારી અકલ મારી ગઈ છે? સાદી શીરાજીના કેહવા પરમાણે.

શએર.

નુર ગેતી ફેરોઝ ચશમએ હુર,

ખુશ ન આયદ બચશમે મુશકે કુર.

"આંખની રોસની જતી રહીયા પર તે માનીંદ એક આંદલી છુંધર પરમાને છે."

એ બુરા કીસમતને સખત જબાનના તારી આગળ રાત દીવશ ને મોસમે બહાર અને બીઝાં એક સરખી છે તારી આ બતીની રોશનીથી તુને શું ફાએદો થાએ છે. આઇ ખોશે સાંભળી બહુ પેશે મોહઝીર આંધળો બોલયોકે જે આ ચીરાગ મારા જેવા આંધળાના ફાએદા સારૂ નથી પણ તમારા જેવા દીલના આંધળાઓ સારૂં છે, કે આવી અંધારી રાતમાં મારા ગરીબ આંધળાનો ધકો તમારા જેવા આંધળા કોડી નાખે નહી. ને વળી બતીની રોશનીથી ખબર પડે છે આંધળો બતી લઇને આવે છે. એટલે ચાલનારા પોતાની મેલે બાજુથી ચાલી જાઇ.

શએર.

નહીતો અંધેરેમે કયુંકર ભલા,

આઇ અંધે એ અંધા તુજે સુજતા.

"નહી તો આએ આંધળા બતીવગર તુને આંધળા કેમ સુજતે." આ કલામ નેક અનજામ પેહલા આંધળા રોશન ઝમીરનો સાંભળીને પેહલો બેભાન દીલનો આંધળો બતી મીસાલે ચુપ થઇ ગીઓ ને કાંઇ પણ જવાબ વાળયો નહી.

શએર.

અગર તુજકો માહઝુર હેઇ અકલો હોશ,
તું ઇસ બાતકુ મેરે સુન રખકે ગોશ;
જો બીના હકીકતસે માહીર ન હો,
વો યા સરરે હક ઉસપે ઝાહીર ન હો;
મીસલ ઉસકે હકમે એ સુજી હેઇ ઔર,
કે ઇસ આંખ વાલેસે બેહેતર હેઇ કોર.

"જે બીના હકીકતમાં હોએ તેને પરવરદીગારના ભેદથી વાકફ ન હોઇ તો તે આંધળાથી આઇ માહઝુર જબાનદરાજ કરનારો વધુ આંધળો છે."

નકલ.

નકલ છે કે એક દરવેસ બસતા દીલવાલાથી કાંઇ નાનસી તકશીર થઇ હતી તેના સજામાં એક હબસી કુટવાલ બદ મીજાજે હુકમ કીધો કે આ ફકીર બે પીરનો ચેહરો અરધો કાળો કરીને શેહરના બાહેર કહાડી મુકો.

શએર.

તા ન ફીર કોઇ ધસતરેહ દરવેશ,

આહીરેવ ફકરમે હો કાફીર કેશ.

"ફરીથી કોઇ ફકીર જાહેરમાં સારો ને બાતીનમાં ગુસાઆલો આવૌ કામ કરે નહી." આ કેહવું તે કોટવાલ નાકામનો સાંભલીને ફકીર ખુશ તકરીર કલામ કરવા લાગો કે ઓ હબસી કોટવાલ બદચાલ આએ ફકીરનો આરધો મોહડુ કાલુ કરે તો બેહતર છે. કેમકે મખલુક દુનીઆની એવું ન સમજે કે હબશી કોટવાલનો બાદશાહે કાલુ મોહ કરીને ગામ બાહેર કહાડી મુકીઓ છે. આ લતીફો સાંભલી કોટવાલ ઘણો ખુશ થઓ ને આ કલામ જબાન પર લાવયો કે ઓ ફકીર રોશન ઝમીર આ રસીદા પુર ગુનાહએ તારી તકસીર માફ કીધી છે.

અશયાર.

ગરજ વોહ ગદા આપકી તકરીરસે,
હુવા ફારીગુલબાલ તકસીરસે;
અજબ શેઇ હેઇ માહજુર આને સુખન,
શહાદતમે ઉસકે હેંઇ કઉલે હસન;
સુખનસે વહી શખસ રખતે હેઇ કામ,
જીને ચાહીએ સાથ નેકીકે નામ;
સુખનકા સદા ગરમ બાઝાર હેઇ,
સુખન સંજ ઉસકા ખરીદાર હેઇ.

"આ સુખન બોલવાથી તે ફકીર બેતકશીર છુટી ગયો. સાચુ છે એ માહજુર કે સુખનનો બજાર દર વખત ગરમ હોએ છે."

નકલ.

એક ફકીર સારી બોલચાલનો નાગો વગર લાજવાલો ભીક્ષા માંગવા સારૂ ભાજીપાલો વેચનારની દુકાને જઇને એવો સુખન જબાનપર લાવયો કે અરે ઓ વાંદરાની શીકલના અને મધમાખ જેવા દંખનાગ તારા મકરના ગઠલામાંથી અને દગાબાજની કોથલીમાંથી દીલ ચાહે તો ફકીરના પલામાં એવું આપ કે નફસ પલીત કુતરો લાલચી સનતોશ પામે, આ વાત વાહીઆત નાદાની

બઢેલી સાંભળી પેલા બકાલ કેહવા લાગ્યો કે આઇ હુદહુદ જેવા લાંબી પુછડીવાલા બદ હવાસ મારી આગલથી દુમ દબાવી ચાલતી પકડ નહી તો મુક્કાથી તારા હાથપગ ભાંગી ધીલા કરી નાખીશ, આ તકરાર વધા પડવાથી ફકીરે ગુસામાં આવીને પગમાંથી ખાસડુ કહાડીને બકાલના માથાપર પડાક જેવો ટકાવી દીધો તયારે બકાલ તેને કોટવાલ પાસે લઈ જઈ બધી બીના જણાવી તયારે કોટવાલ બદખીસાલે ફકીરને કહીયું.

શએર.

અગર તું ન હોતા બશીકલ ગદા,
બ ચોએ સીવાસત તુજે મારતા;
વો યા કેદ ખાનેમે કરતા અસીર,
પર ઉસમે હેય તેરી રીહાઇ ફકીર;
કે કફારા એક કફશ પાકા ઉસે,
મેરે સામને આહ આને તું દે.

તું ફકીર નહી હતે તો હું તુને મોટી સજા તુરંગની અથવા બાંધીમારના કરતે પણ બદલે એક જોડાનો પેલા બકાલને તું રૂપીઓ અરધો આપ."

આ કલામ કોટવાલ બદમીજાજ બગાબ ચાલવાલાનો સાંભલી ફકીર ખુશ તબીઅતવાલાએ એક ખાસડુ કોટવાલના માથાપર મારીને એક રૂપીઓ જોલીમાથી કહાડીને કોતવાલ સામે મુકીને એ બોલ જબાનપર લાવયો કે અગર આવોજ ઇનશાફ હોએ તો આ ફકીર આ રૂપીઓને કહાં વટાવતો ફરસે માટે તમો બને જણા અરધો અરધો વેચી લેઓ.

અબીઆત.

એહ કેહેકર વહાંસે વો રાહી હુવા,
મગર સબને માહજુર બાહમ કહા;
ફકીરકો ગુસ્સા ન એ ચાહીએ,
જહાં જાએ ઉસ જા સદા ખૈ કહે;
ફકીરાના આએ સદા કર ચલે,
મીઆ ખુશ રહો હમ દુવા કર ચલે.

"ફકીર તયાથી ચાલી ગયો પણ માહજુર ફકીરોને ગુસો જોઇએ નહી, અને સદા દુવા કરવી જોઇએ.

શેખ સાદીએ પણ કેહે છે.

શએર.

હરકે બરખુદ દરે સવાલ કુસાદ,
તા બેમીરદ નીયાઝમંદ બુવદ;
આઝ બુગઝાર વો બાદશાહી કુન,
ગરદને બે તમા બુલંદ બુવદ.

"કોઇને સવાલ કરવો હોય તો એવી રીતે કરે કે પોતાનુ મતલબ થાય ને તેને ખરાબ ન લાગે

નકલ.

એક અમીર સાહેબ તવકીર આબરૂદાર, ઘરમાં બેસીને તીરથી એક બુટીની આણી ઉપર નેમ કરી રહયો હતો. જે મજલીસમાં બીજા તીરના મારનારા પણ પોતાના હુનરની પરીક્ષા કરી રહયા હતા પણ તેઓ મધેના કોઇનો પણ તીર તે મારકા (નીશાના) ઉપર જતો હતો નહી એટલામાં એક ફકીર સારી બોલચાલનો તયાં આવી લાગો ને હાથ લાંબો કરીને તે અમીર મકાનદારથી સવાલ કીધો જેણે પોતાના હાથમાનો તીરકમાન તે ફકીર રોશનદીલ વાલાને આપીને કહીયું કે આ તીર પેલા મેખના વચોવચ વાંચશે તો તારો સવાલ જલદીથી પુરૂ થશે. હાસન કલામ પેલા દુરવેશ દુર અંદાશવાલાએ તે તીર હાથમાં લઇને તે નીશાના ઉપર ટાકીને મેખની વચોવચ સાબિત તીર મારી જે જોઈ બધા મજલીસઆ દરવેશની ઘણી વખાણ અને આફરીન કીધી ને ખુશીથી તેન રૂ૰ ૧૦૦) સો આપા જે ફકીરે તરતજ પોતાની જોલીમાં નાંખીને કેહવા લાગો કે ઓ બાબા આ ફકીર ગરીબનો સવાલ હજી પુરો થયો નથી પણ શેખ શાદીના કેહવા પરમાણે.

શએર.

કીમાંરા બદસત અંદર દીરમ નેસત,
ખુદાવંદને નામબરા કરમ નીસત.

આબે સુખનં દીલને ગમગીન કરનાર સાંભલીને અમીર આબરૂદાર કેહવા લાગો કે ઓ આંધળા લાલચુ તારૂ મન હજી બરાબું નથી કે તુને મે સો રૂપીઆ આપયા. તે સાંભલી ફકીર બોલયો કે આય અમીર તમારા દીલને દરદ ન લાગે તો એક અરજ કરૂ છું જે તમોએ મને આપયું તેતો મારી મેહનત તીર કશીનુ મે લીધું છે.

પણ મારા સવાલનું મને તારી પાસેથી મળવું જોઇએ. ફકીર ઉપર તું નાહાક તોહમત કેમ ઉઠાવે છે આ કલામ પેલા અમીર આલી મુકામના દીલને બહું સાંત કીધા ને તેણે બીજા સો રૂપીઆ ફકીરને આપયા.

અખબાત.

નખશખી નેસત ખલક બરએક તખા,
મન નદાનમ તું દરયે મન વાલી;
અઝ કરામા લીયામ દહર પરસત,
નેસત આલમ ઝ નેક વ બદ ખાલી;

"સગલાનો ખવાસ એક સરખો રેહતો નથી અને દુનીયા બદી તથા નેકીથી ખાલી નથી."

નકલ.

એક માણસે પોતાના નોકર ફીતનાગરથી સાંજના સુવા જતા વખતે એમ બોલયો કે જો સવારની વખતે તુને બે કાગડા બરો બર બેઠેલા નજર પડે તો મને ખબર કરજે કેમકે બે કાગડા સવારમા જોવામાં સુગુન નેક છે.

શએર.

એતો કેહકર વો સો રહા ઘરમે,
સુબેકો ઉસવે બેઠકર દરમે;
ફી નીગા ઉસને જો સર દીવાર,
તો નઝર આએ ઝાગ દો એક બાર.

"આ કહી તે માલેક સુઇ ગયો ને સવારમા તે નોકર ઉઠીને જોવા લાગો કે તેને એક જોડ કાગડાની એક દીવાલ ઉપર બેઠેલી દેખાઇ."

આ ખબર દીલને ખુસ કરનારથી તે નોકર પોતાના માલેક ને કેહવા ગયો, એટલામાં એક કાગડો તયાંથી ઉડી ગયો અને એક બેશી રહયો. આખર જયારે ઘરધણીએ આવીને એક કાગડો દીઠો તમારે ઘણો ગુસે થઇને કેહવા લાગો કે ઓ કુતરા મે તુને બે કાગડા એક જગે જોવા કહીયું હતું કે મરદુદ એક જોવા કહયું હતું? અરે તું હરામી અને શરારતથી અટકતો નથી. અરે ઓ ઉલુ બદ

કીસમત તુને એટલો મારીસ કે તારો તમામ આંગ સુનો થઈ જશે. ચાલ મારી સામેથી નીકલી જા, હું બીજો ચાકર રાખીશ શું તારા બાબત સુરઆબનો પીછો છે કે તું ઉનકા જાનવર છે કે મારા નસીબો બદલીને મને તવંગર કરશે. તારા જેવો ગાંડો વાહી આત બગલાભગત મને નહી જોઇએ મને તો મારો ચાકર જોઇએ કે જેથી સરવે ખુશી થાએ. આખર આ ચાકર અને તેના શેઠ વચે જોસની એ બાબે વાતચીત થતી હતી એટલામાં એક માણસ સારા પકવાનનો એક ખુમચો કોઈ આશનાના ઘેરથી તયાં લાવયો તે વેલાજ નોકર કેહવા લાગો કે સાહેબ તમો બે ઝાગ (કાગડા) જોવાની ઇછા ન રાખો કારન કે તમારી હાલત મારા જેવી થાએ, જો તમોએ એક કાગડો જોયો તો ખાવાનું મલયું ને મેં બે જોઇઆ તો સેકરો ગાલો ખાધી.

મસનવી.

એ નોકરકી સુનકર મીઆં ગુફતગુ,
લગે કેહેને એ રાસત કેહેતા હેય તું;
વ લેકીન જબ આઇસા હો હાઝીર જવાબ,
તો માહજુર કયું કર ઉઠાએ ઇતાબ.

ચાકરની આ વાતચીત સાંભલી શેઠે કહયું કે તું સાચું કેહે છે એો માહજુર ચાકર આવો હાજર જવાબ જોઇએ.

નકલ.

એક બાવરા મનનો ફકી માથાથી પગવેર નાગો બેસુધ એક અમીર પાસે મસનદ જરીન ઘણીજ સોભાયતી ઉપર એક બીજસના ફરકે વગર બોરકે જઇને બેઅદબીથી બેશી ગયો. આવી ગુસતાખી જોઇને અમીરે કહીઉં કે એો બેહયા નાપાક બેઅદબ બેઅકલ તારામાં ને કુતરામાં શું ફરક છે, તેના જવાબમાં ગરીબ ફકી બોલયો કે અમીર અને પોતીકા વચમાં એક વેંતનો ફાસલો રાખયો છે કે તારા જેવા કુતરા વચે એક બીલીસનો તફાવત છે, આ વાતચીત આમન સામન હાજર જવાબ સાંભલી અમીર બેનજીર કેહવા લાગો કે એો લાંડીયચા તાઇના જણેલા શું મને નથી જાણતો કે આ સખશ બેગખાનના સગાઓમાં છે ચાલ અહીંથી આલતી પકડ, નહી તો બદનામીની રસી તારી

ગંદકનમાં બાંધી જમાનામાં ફજેતી કરીશ. હાસલ, આ સુખનો દીલને દુઃખ પોહચાડનારા સાંભળી પેલા શાએર જવાબ આપ્યો કે ઓ અમીર હવે વધુ નાબોલ તારા જેવા લાંડીના જણેલા વગર છડી ન છડેલા હરામખોરના પીના ફુલખી શીકારી હજારી મે ઘણાક સીધા કીધા છે. તું પોતાના મનમાં એવી મગરૂરી ના રાખ કે હું લાલ બેમુલ છું.

શએર.

ગરજ ઉસકો શાયરને માહજુર ખુબ,
જંજોડા બહોતસા બ હરફે આયુબ.

ગરજ માહજુર સુખનોના બોજમાં શાએર અમીરને સારો જટકીઓ.

નકલ.

એક અઝીઝ નામીઝ કંગાલ બેરોજગાર એકાએક દોલત મંદ થઇ ગયો, અને રાત દીવસ એશ અશરતમાં રેહવા લાગો. તેની સારી કીસમત અને દોલતનો હાલ સાંભળી મુબારકબાદી આપવાને એક દોસત વફાદાર તે ખુસ નસીબ વાલાના ઘેર ગયો. પણ એ ધુંદીમાં પડેલાએ એકાએક અજાણ થઇ તેની પાસે આવીને કેહવા લાગો કે ઓ અઝીઝ બે તમીઝ તું કોણ છે કે મારી પાસે બેધડક ચાલી આવીઓ?

બએત,

મેં નહિ વાકીફ હું તેરે નામસેં,
કામ કીયા હેય તુજકો મેરે નામસે.

"હું તારો નામ નથી જાણતો તુને મારી સાથે શું કામ છે."

આ સુખન દીલ તોડનારા પેહલા મગરૂરનો સાંભળી પેલા ગરીબ બેનશીબ જબાનના ખોટને મેહનમાં ઘડાવીને બોલીઓ કે અરે યાર વફાદાર નાલાએક તું મને ઓલખતો નથી, કે હું તારો એક જુનો દોસત ગમખવારો છું અને આ વહદાર ને ઘણા આસા અને ભરોસાદારોથી મારા સાંભળવામાં આવ્યું હતું. કે તારો ફુલાનો આશના આંધડો થઇ ગીઓ છે તે માટે તુને દીલાસો આપવાને આવેલુ છું.